

Schrijftraining Expertis

drs. Freerk Teunissen

Structuur

Hoe komt het dat een tekst leesbaarder is als een tekst een eenheid vormt? Als alinea's over één onderwerp gaan? Als een tekst een basisgedachte of invalshoek heeft?

De antwoorden op bovenstaande vragen lijken voor de hand te liggen. En daarom stellen we ze.

Test

Twee brieven

Lees de twee brieven. Welke vind je duidelijker?

Structuur

Hoe werkt structuur in tekst?

Basisuitspraak, alineaaondersteuning,
kernzin, framing, etiketten, .

*Sneller lezen, gepast schrijven, duidelijker schrijven, het
begint allemaal bij kennis van de werking van tekst*

Kunnen we aan de slag?

Het brein werkt met etiketten

Hoe komt het dat je bij **tafels** en **stoelen** al snel denkt aan ...

Hoe komt het dat je bij **tafels** en **stoelen** al snel denkt aan Ikea?

Hoe komt het dat je bij **T-shirts** en **sokken** al snel denkt aan ?

Hoe komt het dat je bij **T-shirts** en **sokken** al snel denkt aan Zeeman

Hoe komt het dat je bij **drones** en **tanks** al snel denkt aan ?

Hoe komt het dat je bij **drones** en **tanks** al snel denkt aan Oekraïne

Wat staat hier:

1. vtoeabl
2. tvieselie
3. toehept
4. stdiaon
5. Fitluje
6. hschoekop
7. pelanty
8. doalpeal
9. mtendidsip
10. spreles

Je leest woorden niet (meer) letter voor letter. Je herkent woorden in hun geheel.

Als de eerste en de laatste letter op de goede plek staan dan begrijpt de lezer wat er staat.

Voor een leesbaar tekst is correct schrijven niet nodig.

- Dat we woorden herkennen komt doordat we woordherkenning geautomatiseerd hebben;
- Kinderen die leren lezen hebben er voordeel bij dat we allemaal correct spellen: daardoor automatiseren ze woordbeelden sneller;
- Correct spellen is vergelijkbaar met de stropdas: het is netjes.

Roediger & McDermott

Een test: onthou het volgende rijtje woorden

- Draad
- Speld
- Oog
- Naaien
- Scherp
- Punt
- Prik
- Vingerhoedje
- Garen
- Acupunctuur
- Pijn
- Injectie

1. Stond het woord 'vingerhoedje' in het rijtje?
2. Stond het woord 'naald' in het rijtje?
3. Stond het woord 'sla' in het rijtje?
4. Stond het woord 'draad' in het rijtje?

Henry Roediger en Kathleen McDermott (1995)

1. Stond het woord 'vingerhoedje' in het rijtje?
2. Stond het woord 'naald' in het rijtje?
3. Stond het woord 'sla' in het rijtje?
4. Stond het woord 'draad' in het rijtje?

Henry Roediger en Kathleen McDermott

'Naald' en 'sla' stonden niet in het rijtje. 'Vingerhoedje' en 'draad' wel.

- Goede woorden (bv. 'draad') werden herkend als een woord in de lijst in 86%.
- Foute woorden (bv. 'sla') werden meestal herkend als een woord dat niet in de lijst stond
- Foute woorden die bij de associatie horen (bv. 'naald') werden meestal foutief herkend als een woord uit de lijst: in 84%.

Conclusie: ons brein zoekt naar en herkent patronen.

Naald en sla staan er niet bij

- Draad
- Speld
- Oog
- Naaïen
- Scherp
- Punt
- Prik
- Vingerhoedje
- Garen
- Acupunctuur
- Pijn
- Injectie

Het menselijk brein zoekt actief naar patronen

Prik - draad - pijn - injectie - naaien

Naald

Goud - fakkel - schaats - winter

Olympische Spelen

Geel - blauw - stoelen - tafels

IKEA

Stoel - kast - tafel - bank

Meubels

Net zoals de letters 'wbsitee' het woord 'website' in ons brein doen oplichten, zo herkent ons brein in een reeks woorden een patroon.

Test

Even een testje...

Je ziet staks een afbeelding. Wat zie je?

(Doe dit alsjeblieft in stilte en voor jezelf)

Wat zie je?

Een koe

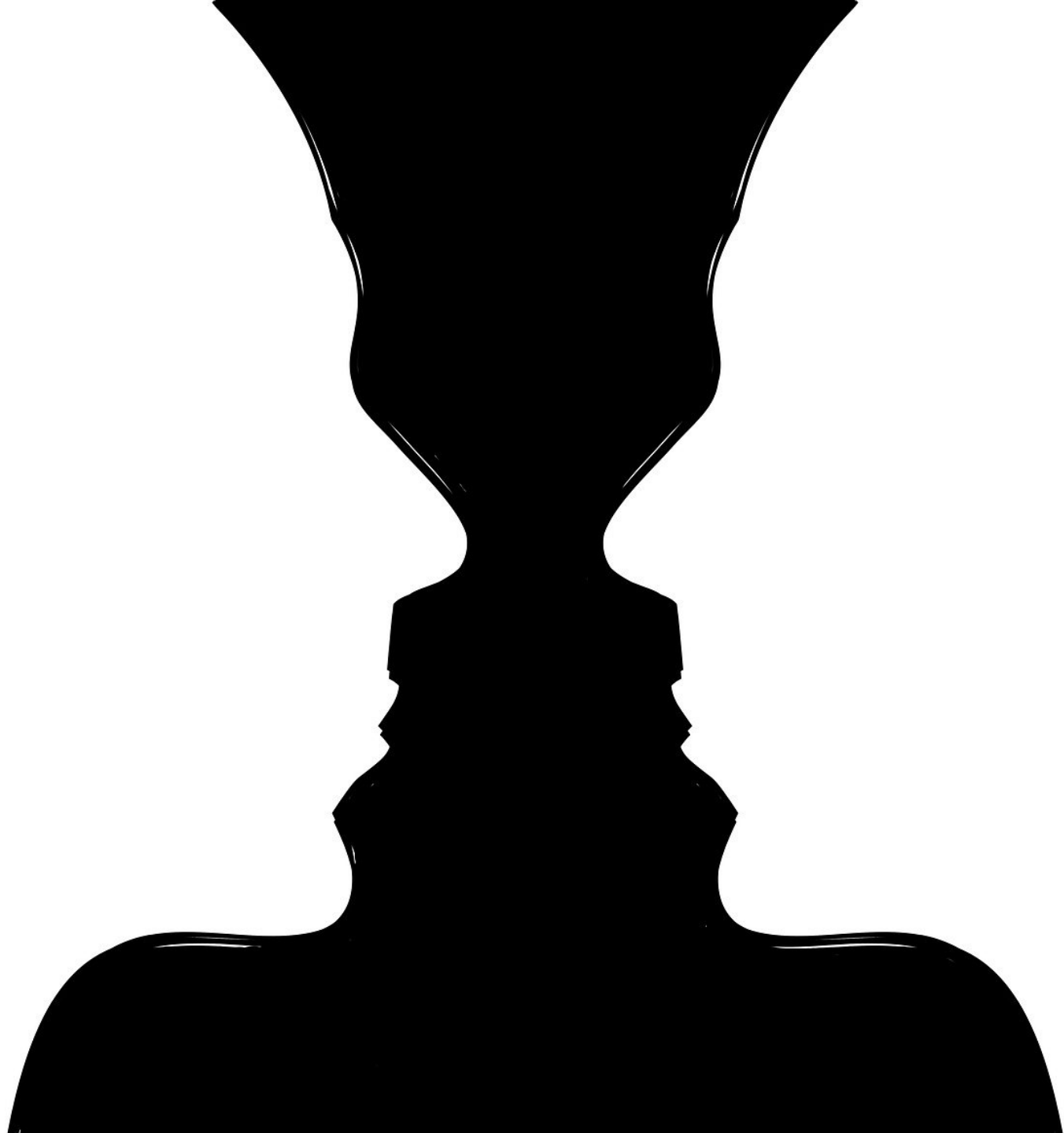

Een koe

Waarneming

- Door naar de zwarte en witte vlekken te kijken zie je wat de afbeelding voorstelt (bottom-up).
- Als je weet wat de afbeelding moet voorstellen, dan is het makkelijker dat ook te zien (top-down).
- Waarneming werkt van het oog naar het brein (bottom-up) en van het brein naar het oog (top-down).
- Als top-down en bottom-up waarneming elkaar versterken, dan levert dat een aha-gevoel op.

Hoe werkt dit principe bij tekst?

Eenheid in alinea's

Je ziet straks 5 zinnen.

1. Welke zin handelt over een ander onderwerp?
2. Wanneer je nu de kern van de overige vier zinnen wilt samenvatten in één zin: hoe zou die zin dan luiden?

Je hebt de ruis eruit gehaald door de afwijkende zin te verwijderen, je hebt het aha-gevoel versterkt door een kernzin voor de alinea te plaatsen. Is de tekst nu duidelijker?

Eenheid in alinea's

- Een van die vijf zinnen hoort er niet bij. Welke is dat?
 - Formuleer een zin die samenvat waar de overgebleven vier zinnen over gaan.
-
- A. Het ingezamelde kunststof wordt gerecycled tot grondstof voor nieuw verpakkingsmateriaal.
 - B. Recycling zorgt ervoor dat er minder kunststof in afvalverbranders verdwijnt, waardoor ze minder CO₂ uitstoten.
 - C. Volgens de staatssecretaris recyclet Nederland twee keer zo veel als het gemiddelde EU-land.
 - D. Door afval te scheiden stimuleer je mensen om zorgvuldig om te gaan met het milieu en met afval.
 - E. In winkelgebieden, op straat en rond scholen is minder zwerfafval, mede door het recyclen van kunststof.

Eenheid in alinea's

- A. Het ingezamelde kunststof wordt gerecycled tot grondstof voor nieuw verpakkingsmateriaal.
- B. Recycling zorgt ervoor dat er minder kunststof in afvalverbranders verdwijnt, waardoor ze minder CO₂ uitstoten.
- C. Volgens de staatssecretaris recyclet Nederland twee keer zo veel als het gemiddelde EU-land.
- D. Door afval te scheiden stimuleer je mensen om zorgvuldig om te gaan met het milieu en met afval.
- E. In winkelgebieden, op straat en rond scholen is minder zwerfafval, mede door het recyclen van kunststof.

Eenheid in alinea's

Suggesties voor een overkoepelende zin?

- A. Het ingezamelde kunststof wordt gerecycled tot grondstof voor nieuw verpakkingsmateriaal.
- B. Recycling zorgt ervoor dat er minder kunststof in afvalverbranders verdwijnt, waardoor ze minder CO₂ uitstoten.
- C. Volgens de staatssecretaris recyclet Nederland twee keer zo veel als het gemiddelde EU-land.
- D. Door afval te scheiden stimuleer je mensen om zorgvuldig om te gaan met het milieu en met afval.
- E. In winkelgebieden, op straat en rond scholen is minder zwerfafval, mede door het recyclen van kunststof.

Eenheid in alinea's

Suggestie voor een overkoepelende zin:

Inzameling van kunststof biedt voordelen voor het milieu. Het ingezamelde kunststof wordt gerecycled tot grondstof voor nieuw verpakkingsmateriaal. Recycling zorgt ervoor dat er minder kunststof in afvalverbranders verdwijnt, waardoor ze minder CO₂ uitstoten. Door afval te scheiden stimuleer je mensen om zorgvuldig om te gaan met het milieu en met afval. In winkelgebieden, op straat en rond scholen is minder zwerfafval, mede door het recyclen van kunststof.

Eenheid in alinea's

De alinea met verbindingswoorden:

Inzameling van kunststof biedt voordelen voor het milieu. **Ten eerste** wordt het ingezamelde kunststof gerecycled tot grondstof voor nieuw verpakkingsmateriaal. **Ten tweede** zorgt recycling zorgt ervoor dat er minder kunststof in afvalverbranders verdwijnt, waardoor ze minder CO₂ uitstoten. **Ten derde** stimuleer je mensen om zorgvuldig om te gaan met het milieu en met afval als je afval scheidt. **Dat blijkt wel:** in winkelgebieden, op straat en rond scholen is minder zwerfafval, mede door het recyclen van kunststof.

De alinea

Je kunt dezelfde kernzin op meerdere manieren ondersteunen.

Drie voorbeelden: ...

Een eerste voorbeeld

Van zwemmen in natuurwater kunt u ziek worden. In natuurwater komen bacteriën, virussen en larven voor. Met name tijdens warm weer kan het aantal bacteriën in natuurwater met weinig stroming snel groeien.

Een eerste voorbeeld

Van zwemmen in natuurwater kunt u ziek worden. In natuurwater komen namelijk bacteriën, virussen en larven voor. Met name tijdens warm weer kan het aantal bacteriën in natuurwater met weinig stroming snel groeien.

Kernzin: zin 1

Alineaondersteuningswijze: oorzaak

Verbindingswoord: namelijk

Een tweede voorbeeld

Van zwemmen in natuurwater kunt u ziek worden. Zo komt er in zoet water een slak voor die larven legt die uw huid binnendringen. Ze zijn onzichtbaar met het blote oog, maar veroorzaken wel jeuk. Gelukkig verdwijnt de jeuk meestal in een dag.

Een tweede voorbeeld

Van zwemmen in natuurwater kunt u ziek worden. Zo komt er in zoet water een slak voor die larven legt die uw huid binnendringen. Ze zijn onzichtbaar met het blote oog, maar veroorzaken wel jeuk. Gelukkig verdwijnt de jeuk meestal in een dag.

Kernzin: zin 1

Alineaondersteuningswijze: voorbeeld

Verbindingswoord: zo

Een derde voorbeeld

Van zwemmen in natuurwater kunt u ziek worden. U kunt ten eerste onschuldige klachten krijgen, zoals jeuk, hoofdpijn of rode bultjes. U kunt, ten tweede, vervelender klachten krijgen, zoals koorts en misselijkheid. Ten derde zijn er ziektes die u via het water kunt oplopen waaraan u kunt sterven als u er niet voor behandeld zou worden.

Een derde voorbeeld

Van zwemmen in natuurwater kunt u ziek worden. U kunt ten eerste onschuldige klachten krijgen, zoals jeuk, hoofdpijn of rode bultjes. U kunt, ten tweede, vervelender klachten krijgen, zoals koorts en misselijkheid. Ten derde zijn er ziektes die u via het water kunt oplopen waaraan u kunt sterven als u er niet voor behandeld zou worden.

Kernzin: zin 1

Alineaondersteuningswijze: opsomming

Verbindingswoorden: ten eerste, ten tweede, ten derde

Spanningsboog

Stephen Pinker: Sense of Style

Spanningsboog

- Een krant is beter dan een tijdschrift
- Het strand is een betere plek dan een straat
- In het begin is rennen beter dan wandelen
- Je moet het misschien een paar keer proberen
- Je hebt er vaardigheid voor nodig, maar het is makkelijk te leren
- Zelfs kinderen beleven er plezier aan
- Als je het eenmaal beheerst, dan zijn complicaties zeldzaam
- Vogels komen zelden te dichtbij
- Regen wordt snel opgezogen
- Mensen hebben er ruimte voor nodig

Spanningsboog: zo werkt vliegeren

- Een krant is beter dan een tijdschrift
- Het strand is een betere plek dan een straat
- In het begin is rennen beter dan wandelen
- Je moet het misschien een paar keer proberen
- Je hebt er vaardigheid voor nodig, maar het is makkelijk te leren
- Zelfs kinderen beleven er plezier aan
- Als je het eenmaal beheerst, dan zijn complicaties zeldzaam
- Vogels komen zelden te dichtbij
- Regen wordt snel opgezogen
- Mensen hebben er ruimte voor nodig

Spanningsboog

- Zinnen vormen samen een alinea
- De alinea heeft een kernzin die zorgt voor een spanningsboog
- Alinea's vormen samen een paragraaf
- De paragraaf heeft een superkernzin die zorgt voor de spanningsboog
- Alinea's (of paragrafen) vormen samen een tekst
- Een tekst heeft een basisuitspraak die zorgt voor een spanningsboog

Alineaondersteuningswijzequiz

Alineavrijheid

Door alinea's, kernzinnen en alineaondersteuning adequaat te gebruiken:

- maak je teksten duidelijker;
- sluiten je teksten beter aan bij de wensen van de lezer;
- worden je teksten aantrekkelijker;
- schrijf je uiteindelijk vlotter;
- Benut je het geheim van schrijven: generaliseren en specificeren

Alineavrijheid

Lees de hand-out en maak de opdracht:

- Kies een tijdschrift.
- Herken de kernzin in alinea 3.
- Herschrijf de alinea, maar laat de kernzin staan.

Lees je nieuwe alinea voor.

Laat anderen raden welk tijdschrift je op het oog hebt.

Alineavrijheid

Hoe kan het eigenlijk dat je herkent voor welk tijdschrift een tekst bedoeld is?

Alineavrijheid